

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

1000 София, ул. "Екзарх Йосиф", 12

Администрация – тел./факс 980-76-32

СТ А Н О В И Щ Е

по конституционно дело № 9/2018 г.
на Конституционния съд на Република България

С писмо на председателя на Конституционния съд на Република България, на 04.07.2018 г. във Висшия съдебен съвет бе получен препис от искане на тричленен състав на Върховния касационен съд за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 225, ал. 3 от Закона за съдебната власт (ЗСВ) (обн. ДВ, бр. 64 от 07.08.2017 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 49 от 12.06.2018 г.). Искането е допуснато до разглеждане по същество с Определение на КС по Конституционно дело № 9/2018 г. от 03.07.2018 г., като със същото определение ВСС е конституиран като заинтересована институция по делото.

В определения за целта 30-дневен срок, Пленумът на Висшия съдебен съвет изразява следното становище:

Съгласно чл. 225, ал. 1 от ЗСВ, при освобождаване от длъжност съдия, прокурор или следовател с повече от 10 години стаж на такава длъжност има право на еднократно парично обезщетение в размер на толкова брутни месечни възнаграждения, колкото прослужени години има в органите на съдебната власт, но не повече от 20. Съгласно оспорената разпоредба на чл. 225, ал. 3, в случаите, когато съдия, прокурор или следовател е привлечен като обвиняем за извършване на умишлено престъпление или по отношение на него е образувано дисциплинарно производство, обезщетението не се изплаща до приключване на наказателното или дисциплинарното производство.

Пленумът на ВСС не споделя изразеното от тричленния състав на ВКС становище, че нормата на чл. 225, ал. 3 от ЗСВ противоречи на установените принципи в чл. 4, ал. 1, чл. 48, ал. 1 и 5, вр. чл. 31, ал. 3 и 4 от Конституцията на Република България.

На първо място, с оглед изясняване на целта на предвиденото в чл. 225, ал. 3 от ЗСВ ограничение по отношение правото на обезщетение на магистратите, следва да бъде изяснен характерът на правоотношението на съдиите, прокурорите и следователите и неговите специфики. Безспорно са налице сходства между правоотношението на магистратите и трудовите правоотношения. Съдиите, прокурорите и следователите полагат труд, срещу който получават съответното възнаграждение, използват различни видове отпуски, биват командирвани и т.н. В тази връзка чл. 229 от ЗСВ изрично предвижда субсидиарно прилагане на Кодекса на труда (КТ) по отношение на неуредените в специалния закон въпроси, касаещи правата и задълженията на съдиите, прокурорите и следователите. Въпреки това правоотношението на магистратите се характеризира с редица специфики, които го отличават от трудовото правоотношение. Правоотношенията на съдиите, прокурорите и следователите се създават, изменят и прекратяват с индивидуален административен акт, докато трудовите правоотношения са правоотношения на частното право и се осъществяват между равнопоставени субекти. При изпълнение на своите задължения магистратът осъществява съдебната, а не изпълнителната власт, като прилага законите по съвест и вътрешно убеждение, като изложеното обосновава извода, че правоотношенията на магистратите не са и служебни такива. Правоотношенията на съдии, прокурори и следователи са самостоятелни административни правоотношения, като техните рамки са определени от ЗСВ.

Субсидиарното прилагане на КТ по отношение на неуредените в специалния закон въпроси не е обстоятелство, което обуславя приравняването на правоотношенията на магистратите с трудовите такива. Следва да се отчетат всички специфики на тези правоотношения и засягането на значителен обем права и законни интереси на гражданите при осъществяване на магистратската дейност, респективно изключително високия обществен интерес към осъществяването ѝ.

Не могат да бъдат споделени изложените от тричленния състав на ВКС доводи в подкрепа на становището, че предвиденото в чл. 225, ал. 1 от ЗСВ обезщетение следва да бъде приравнено на трудово възнаграждение. Подобна теза не може да бъде изведена както от систематичното място на чл. 225 в Раздел V „Права и задължения“ на Глава девета „Статут на съдиите, прокурорите и следователите“ на ЗСВ, така и от начина за определяне на размера на обезщетението.

Възнаграждението е елемент от трудовото правоотношение, като по същество е насрещната престация, която работодателят дължи срещу

използването на работната сила на работника/служителя. Обезщетението по чл. 225, ал. 1 ЗСВ от своя страна е с гратификационен характер, като има за цел да възнагради лицата, упражнявали възложената им правораздавателна власт в продължителен период от време. То няма характера на възнаграждение, доколкото не е насрещна престация за конкретно извършвани дейности, а е парично изразена благодарност към лицата, които продължително време са изпълнявали определени трудови функции. По своята същност този тип плащане е сходно с обезщетенията, предвидени в редица други закони – чл. 234, ал.1 от Закона за министерството на вътрешните работи, чл. 227, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, чл. 106, ал. 3 от Закона за държавния служител, чл. 222, ал. 3 от КТ.

Въпреки използвания от законодателя термин, плащането по чл. 225, ал. 1 от ЗСВ няма същинския характер и на обезщетение, тъй като със същото не се цели възстановяването на понесени от магистрата вреди. Не може да се приеме за основателна тезата на тричленния състав на ВКС, че функцията на това вземане е да обезщети освободените от длъжност съдии, прокурори или следователи от бъдещи неблагоприятни последици, свързани с приспособяването на начина им на живот към новото социално положение. Правото на обезщетение следва да е свързано с реално понесени вреди, докато настъпването на посочените от ВКС неблагоприятни последици за освободените от длъжност магистрати имат характера единствено на хипотеза.

Пленумът на ВСС счита за неоснователно становището, че с въведеното с разпоредбата на чл. 225, ал. 3 от ЗСВ ограничение по отношение на правото на обезщетение се засяга залегналото в чл. 16 от КРБ право на труд и свързаното с него право на възнаграждение. От една страна оспорената разпоредба не препятства правото на труд на засегнатите лица, тъй като условие за възникване на правото на обезщетение по чл. 225, ал. 1 от ЗСВ е именно освобождаването от длъжност на съдията, прокурора или следователя, т.е. предпоставка за възникване на правото на обезщетение е преустановяване упражняването на определена професия. Не може да бъде споделено и становището, че с оспорената разпоредба се нарушава и правото на възнаграждение на засегнатите лица, тъй като паричното вземане по чл. 225, ал. 1 от ЗСВ няма характер на трудово възнаграждение.

Отделно от изложеното, както е посочено и в искането на тричленния състав на ВКС, зачитането на правото на труд по чл. 48, ал. 1, изр. 1 от Конституцията не е абсолютно. Ограничението му поначало е допустимо, ако съществува нормативно установена възможност за това, изпълнени са

предвидените условия за принудителната намеса и е спазен принципа за пропорционалност. Предвиденото в чл. 225, ал. 3 от ЗСВ ограничение в правото на обезщетение изцяло отговаря на тези изисквания.

Макар да не е изрично посочена в закона, безспорно ясна, необходима и легитимна е целта на ограничаването на правото на обезщетение по отношение на съдиите, прокурорите и следователите, които към момента на прекратяване на правоотношението са привлечени като обвиняеми за извършване на умишлено престъпление или по отношение на които е образувано дисциплинарно производство. То е обусловено от спецификата на дейността на магистратите, свързана с налагането на върховенството на закона и от гратификационния характер на вземането. Правораздаването е основна проява на държавната власт, като законът обосновава въвежда високи изисквания за притежаваните професионални и нравствени качества от страна на осъществяващите го лица. Получаване на парично изразена благодарност за изпълняваните в продължителен период на правораздавателна дейност от магистрат, който към момента е привлечено като обвиняем за извършване на умишлено престъпление или срещу него е образувано дисциплинарно производство, биха създали обосноваване негативен обществен отзвук. В този смисъл, макар и безспорно тежко и засягащо в голяма степен правата и интересите на засегнатото лице, предвиденото законово ограничение в правото на обезщетение по чл. 225, ал. 1 от ЗСВ е в пълно съответствие със залегналите в КРБ принципи и с обществените очаквания.

Поради изложените по-горе доводи не може да се приеме за основателно и становището, че с чл. 225, ал. 1 от ЗСВ влиза в противоречие с установената с чл. 31, ал. 3 от КРБ презумпция, че „обвиняемият се смята за невинен до установяване на противното с влязла в сила присъда”. Оспорената разпоредба не преклудира правото на обезщетение на освободения от длъжност магистрат, а отлага реализирането му в случаите, в които срещу съдията, прокурора или следователя е привлечен като обвиняем за извършване на умишлено престъпление или по отношение на него е образувано дисциплинарно производство до приключване на съответното производство. Това законодателно решение не преследва самоцелно ограничаване на права и интереси на магистрати, а цели защита на обществения интерес и доверие както във върховенството на закона.

По отношение на изложения от тричленния състав на ВКС довод, че не са предвидени законово гаранции срещу прекомерната или произволна продължителност спрямо обвинените за умишлено престъпление магистрати, същият не е годен да обоснове противоконституционност на

цитираната норма. В случая е налице непълнота на законовата уредба, а не противоречие на същата с норми и принципи на КРБ. Следва да се има предвид и обстоятелството, че разпоредбата на чл. 22, ал. 1 от НПК създава задължение за съда да разглежда и решава делата в разумен срок - законова гаранция срещу прекомерната продължителност на ограничаването на правото на обезщетение на привлечените като обвиняеми магистрати.

Предвид изложените по-горе съображения, Пленумът на ВСС изразява становище, че в искането на тричленен състав на ВКС не се съдържат доводи, които да обосноват обявяване на противоконституционност на оспорената разпоредба на чл. 225, ал. 3 от ЗСВ. Ограничаването на правото на обезщетение при освобождаване на магистратите, които са привлечени като обвиняеми за извършване на умишлено престъпление или по отношение на които са образувани дисциплинарни производства, макар и безспорно засягащо в голяма степен интересите на посочените лица, е в пълно съответствие с разпоредбите на Конституцията, целта на закона, обществения интерес и очакванията на гражданите.

Във връзка с изложеното, уважаеми конституционни съдии, моля да постановите решение, с което да отхвърлите искането на Върховния касационен съд за обявяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 225, ал. 3 от Закона за съдебната власт.